

Comerç entre València i Menorca (1381-1410)

RAMON ROSSELLÓ

Fa uns anys vaig començar, a l'Arxiu del Regne de València, un treball d'investigació que tenia per finalitat mirar de trobar documentació referent al comerç entre València i Menorca. Per manca de temps i de lleure vaig interrompre les recerques. Ara, darrerament, he tingut ocasió de tornar a València per continuar la feina començada però tampoc no he arribat als límits proposats per unes raons que exposaré un poc més avall.

Els llibres consultats són els de Batlia inclosos dins la sèrie del Mestre Racional; són els primers de la sèrie, començant l'any 1381. Es tracta dels llibres de comptes del Batle General de València amb les corresponents anotacions d'entrades i sortides. Per preparar aquest treball m'he servit del capítol anomenat "Coses vedades" o "Coses vedades de mar e de terra". Allà hi trobam registrades les mercaderies que sortiren del Grau cap a les nostres illes (i altres parts del món) i l'import que pagaven. En el cas de les Balears, Mallorca és l'illa que rep més viatges seguida d'Eivissa. Menorca, en canvi, només compta cert nombre de viatges els primers anys (1381-84) i tot seguit registra una minva espectacular, i fins i tot alguns anys no hi ha cap exportació. La causa podria esser —és una suposició— que essent Menorca l'illa més apartada de la costa valenciana, els menorquins se servissen de les mercaderies que arribaven a Mallorca. Les més freqüents són: la fusta, pega o alquitrà, sèu, canem i estopa i alguns diversos mobles.

Començant el segle XV trobam dins la sèrie de Batlia pròpiament dita, uns altres volums especialment dedicats a registrar les "Coses vedades de mar" i les "Coses vedades de terra"; òbviament només he mirat els de la mar; són notificacions del batle o el seu lloctinent al guarda de mar perquè deixi partir tal o tal altra barca, on a més de les mercaderies a vegades hi ha viatgers dels distints estaments socials, com: esclaus i alguna "fembra pública". A vegades aquestes llicències van acompanyades de notificacions de les autoritats del lloc de destí, certificant que tal barca ha arribat i descarregat els productes que portava. Les notícies referents a Menorca també són escasses en aquests llibres. Vet ací la causa que m'ha empès a no mirar tota l'època medieval tal com m'havia proposat, perquè he considerat que no valia la pena consumir tantes

hores de consulta per uns resultats tant minvats. Serà suficient, com a mostra, la present documentació.

Ara bé, abans d'acabar, he de dir que com que els temes "econòmics" aquests darrers anys han estat de moda dins l'ambient universitari, han estat molts els estudiants valencians que han consultat aquests capítols de "Coses vedades" i n'han elaborat les corresponents tesis, algunes de les quals han estat publicades íntegrament, i per tant inclouen les notícies referents a les Balears.¹ També fan referència a les "Coses vedades" Desemparados Pérez i Elena Pascual,² i sobretot Ramon Ferrer;³ aquest fa un resum-estadístic de totes les exportacions a les Balears durant el període 1381-1399, acompanyats d'uns comentaris. En el cas de Menorca s'equivoca perquè compta menys viatges dels que jo he localitzat.

Vegem la documentació:

Mestre Racional n.º 1, any 1381. Rebuda de coses vedades. Menorca:

"Item rebí d'en Bonanat de Déu de Menorqua per treta de tres taulas en que ha terç de doblera que trasch de la dita plaja (El Grau) per portar a Manorchá IIII diners". (f. 52).

"Item rebí d'en Vicent Dalmau de Manorqua per treta de XXXVII fusts appellats doblerses que trasch de la dita plaja per portar a Manorqua XXXVII sous". (f. 53).

"Item reebí d'en Ramon Gibert, patró de pàmfil, per treta de sis fusts appellats tirants e sexanta huyt fusts appellats doblerses que trasch de la dita plaja per portar a Menorqua LXXXVI sous". (f. 54).

"Item reebí d'en Bonanat Ginesta de Menorqua per treta de mija arrova de candelas de sèu que trasch per portar a Manorqua III diners". (f. 54).

"Item reebí d'en Vicent Dalmau per treta de dos costes e un arquibanc pintat en què ha terç de doblera que trasch de la dita plaja per portar a Menorqua IIII diners". (f. 54 v.).

"Item reebí d'en Vicent Dalmau de Manorqua per treta de XII quintars de pega, sis arroves d'estopa de cànem, un cap de cànem pesants tres quintars e dos troços pesants un quintar que trasch de la dita plaja per portar a Menorqua XXIII sous". (f. 54 v.).

"Item reebí d'en Berenguer Torrelles de Menorqua per treta de XXXIII fusta appellats doblerses e un madero, tres quintars d'estopa e tres pans de pega pesants quatre quintars que trasch de la dita plaja per portar a Menorqua XLVII sous". (f. 60).

"Item reebí d'en Francesch Català de Menorqua per treta de vint fusts appellats doblerses e deu carretades dos quintars e una arrova e mija, e un odre

1 "Comercio Medieval Valenciano. Coses Vedades, en 1381" a cura de M.ª Desemparados Cabanes. València 1971.

"Comercio Medieval Valenciano. Coses Vedades, en 1393" a cura de Ramon Ferrer Navarro. València 1975.

2 Desemparados PÉREZ - Elena PASCUAL, "Algunos aspectos del comercio valenciano a fines del siglo XIV". En el VII Congrès d'Història de la Corona d'Aragó II, Barcelona 1962.

3 Ramon FERRER NAVARRO, "La exportación valenciana en el siglo XIV" C.S.I.C. Saragossa 1977; (referent a les Balears pàgs. 135-140).

de alquitrà pessant tres arroves que trasch de la dita plaja per portar a Menorqua XLV sous". (f. 64).

"Item reebí d'en Ffrancesch Català de Menorqua per treta de dos quintars e una arrova d'estopa de cànem, quatre pans de pega pesants quatorze arroves e mija e un odre d'alquitrà pesant tres arroves que trasch de la dita plaja per portar a Menorqua IX sous". (f. 64).

"Item reebí d'en Bonanat Çabater per treta de cinch quintars de candeles de sèu e una taula de àlber plegadiza ab un banch dos cayrats e quatre fulles de fust primes que trasch de la dita plaja per portar a Menorqua X sous, VI diners". (f. 64 v.).

"Item reebí d'en Bonanat Çabater de Menorqua per treta de VII coltells que trasch de la dita plaja del dit Grau per portar a Menorqua III diners". (f. 65).

Mestre Racional n.º 2, any 1382. Rebuda de coses vedades.

"Item reebí d'en Ffrancesch Català per treta de una arrova e mija de candeles de sèu que trasch de la dita plaja per portar a Menorqua IX diners. (f. 33).

"Item reebí d'en Leonart Marrades per treta de trenta e dos fusts appellats doblers que trasch de la dita plaja per portar a Menorqua XXXII sous". (f. 40).

"Item reebí d'en Johan Gumella per treta de dos fusts appellats doblers que trasch de la dita plaja per portar a Manorqua II sous". (f. 40).

"Item reebí d'en Miquel Martorell per treta de tres fusts appellats doblers que trasch de la dita plaja pre portar a Menorqua III sous". (f. 40 v.).

"Item reebí d'en Astruch Abram per treta de quatre doblers que trasch de la dita plaja per dur a Manorqua IIII sous". (f. 41).

"Item reebí d'en Johan Cardona per treta de mija arrova de candeles de sèu que trasch de la dita plaja per portar a Menorqua III diners". (f. 44 v.).

"Item reebí d'en Johan Foyos per treta de un quintar e mija arrova de candeles de sèu que trasch de la dita plaja per portar a Menorqua II sous, III diners". (f. 44 v.).

"Item reebí d'en Oliver de Menorqua per treta de vint fusts appellats doblers que trasch de la dita plaja per portar a Menorqua XX sous". (f. 56).

"Item reebí d'en Bernat Albayll per treta de dues arroves e tres lliures de candeles de sèu que trasch de la plaja del dit Grau per portar o adur a la ciutat de Menorqua per obs de una (.) I sous". (f. 56 v.).

Mestre Racional n.º 3 any 1383. Rebuda de coses vedades:

"Item reebí d'en Guillem Torrent per trets de un fust appellat doblera que trasch de la dita plaja per dur a Menorqua I sou". (f. 50 v.).

"Item reebí d'en Pere Oliver per treta de quatre plechs de sogals e altres arreus de cànem pesants una arrova que trasch de la dita plaja per dur a Menorqua VI diners". (f. 52 v.).

"Item reebí d'en Berthomeu Çalom per treta de XIII fusts appellats doblers que trasch de la dita plaja per portar a Manorqua XIII sous". (f. 52 v.).

"Item reebí d'en Pere Nadal per treta de XII lliures de candeles de sèu que trasch de la plaja del dit Grau per portar a Manorqua II diners". (f. 53).

“Item reebí d'en Johan Celom per treta de un quintar e tres arroves de candeles de sèu que trasch de la dita plaja per portar a Menorqua III sous, IX diners”. (f. 61).

“Item reebí d'en Barthomeu Celom per treta de vint e set fusts appellats doblerses, dues tirants, un arquibanch pintat que trasch de la dita plaja per dur a Menorqua XXXIII sous, X diners”. (f. 61 v.).

“Item reebí d'en Johan Çalom per treta de dos arquibanchs pintats que trasch de la dita plaja per portar a Manorqua I sou, VIII diners”. (f. 62).

Mestre Racional n.º 4, any 1384. Rebuda de coses vedades. Menorca:

“Item reebí d'en Johan Cardona per treta de sexanta tres fusts appellats carretals e set maderos que trasch de la dita plaja per portar a Menorqua CXXVI sous, VI diners”. (f. 32 v.).

“Item reebí d'en Johan Cardona per treta de XXXI quintars e X lliures de pega que trasch de la dita plaja per portar a Menorqua XXXI sous, II diners”. (f. 33).

“Item reebí d'en Ffrancesch Amat per treta de cinch doblerses de melloria e un serrador, XIII quintars de candeles de sèu e dos cofrenets que trasch de la dita plaja per dur a Menorqua XXXIII sous”. (f. 41).

“Item reebí d'en Anthoni Alamany per treta de XL doblerses e dos tralls que trasch de la dita plaja per portar a Menorqua XLIII sous”. (f. 42).

“Item reebí d'en Johan Gomella per treta de sis quintars de candeles de sèu que trasch de la dita plaja per portar a Menorqua XII sous”. (f. 42 v.).

En el n.º 5 fins al n.º 11 que comprenen els anys 1386-1393 no hi trobam cap viatge a Menorca.

Mestre Racional n.º 12, any 1394:

“Item reebí d'en Gabriel Tarasquó per treta de dos cófrens que trasch de la plaja del Grau de la mar per portar a Manorqua VI diners”. (f. 125 v.).

“Item reebí d'en Pere Virí de Manorqua per treta de LI doblera e una tirant que trasch de la plaia del Grau de la mar per portar en Manorqua LIII sous”. (f. 159).

“Item reebí d'en Anthoni Virivol per treta de II arroves, XXIII lliures de candeles de sèu que trasch de la plaja del Grau de la mar per portar a Manorques I sou, III diners”. (f. 162 v.).

“Item reebí d'en Pere Virí per treta de III gerres de candeles de sèu pesants VI quintars e XVI selles velles, III odres d'alquitrà pesants VI arroves e miga, I arrova e XX lliures de fil de cànem, VI arroves e miga d'etopa de cànem que trasch de la plaja del Grau de la mar per portar a Manorques XVIII sous, IX diners”. (f. 163 v.).

Mestre Racional n.º 14, any 1396.

“Item reebí d'en Fferrer Gizbert per treta de XXX fusts appellats doblerses, III quintars de caneles de sèu e XII cofrenets que trasch de la plaia del dit Grau per portar a Menorqua XXX VII sous”. (f. 92 v.).

Mestre Racional n.º 16, any 1397.

“Item reebí d'en Manuel Martorell de València per treta de VIII fusts appellats doblerses que trasch de la plaia del dit Grau per portar a Menorqua VIII sous”. (f. 40 v.).

Mestre Racional n.º 19, any 1399.

“Item reebí d'en Anthoni Denesa per treta de dues calderes, una conqueta, un bací e uns alambins pesants XI lliures e un foguer de ferre pesant XVI lliures que trasch de la plaia del dit Grau per portar a Menorques IIII diners”. (f. 62).

“Item reebí d'en Pere Verí, mercader de Manorques, per treta de XVI fusts appellats doblerses, un arquibanch, XVIII cofrenets e IIII quintars e III arroves de candelas de sèu que trasch de la plaia del dit Grau per portar a Menorques XXVII sous, III diners”. (f. 67).

“Item reebí d'en Pere Verí de Manorqua per treta de XII selles velles que trasch de la plaia del dit Grau per portar a Menorqua I sou, VI diners”. (f. 67 v.).

“Item reebí d'en Pere Verí de Manorques per treta de dues arroves e XVI lliures de fil de cànem e una dotzena d'esperons que trasch de la plaia del dit Grau per portar a Manorqua I sou, VIII diners”. (f. 68).

Mestre Racional n.º 20, any 1401.

“Item reebí d'en Guillem Busquet per treta de XX fusts appellats doblerses de milloria que trasch de la plaia del dit Grau per portar a Manorcha XX sous”. (f. 73).

Mestre Racional n.º 21, any 1402.

“Item reebí d'en Anthoni Johan de Manorqua per treta de VI roves e X lliures de caneles de sèu e dotze cofrenets que trasch de la plaia del dit Grau per portar a Manorqua III sous, I diner”. (f. 70).

Mestre Racional n.º 23, any 1405.

“Item reebí de Jacme Ferrara de Çuequa per treta de dos quintars de sèu que trasch de la plaia del dit Grau per portar a Manorqua IIII sous”. (f. 44 v.).

“Item reebí de Nicolau Quintana de Manorqua per treta de dues roves de canelles de sèu que trasch de la plaia del dit Grau per portar a Manorqua I sou”. (f. 72 v.).

“Item reebí d'en Guillem Quintana de Manorqua per treta de dos cófrens que trasch de la plaja del dit Grau per portar a Manorqua VI diners”. (f. 73).

“Item reebí de Pere Loçano de Manorqua per treta de cinch cófrens e sis cofrenets, dues dotzenes e miga de singles de cànem pesant una rova, set forrellats ab sos panys que trasch de la plaia del dit Grau per portar a Manorqua II sous, IIII diners”. (f. 73).

“Item reebí d'en Pere de Loçano de Manorqua per dret de treta de una rova e trenta lliures de canelles de sèu qu trasch de la plaia del dit Grau per portar a Manorqua XI diners”. (f. 73).

“Item reebí de Pere Losano de Manorca per treta de cinch fusts appellats dobleers de milloria e tres cofrenets que trasch de la plaia del dit Grau per portar a Manorca V sous, III diners”. (f. 73 v.).

Mestre Racional n.º 25, any 1407.

“Item reebí d'en Ffrancesc Albors de Manorca per dret de treta de XVI doblers de pi que trasch de la plaia del dit Grau per portar a Manorca XVI sous”. (f. 60).

“Item reebí de Benvenuto (?) de Manorca per dret de treta de una rova, XII lliures de candelas de sèu que trasch de la plaia del dit Grau per portar a Manorca VIII diners”. (f. 61).

“Item reebí d'en Guillem Çagrera de Manorca per dret de treta de una doblera serrada que trasch de la plaia del dit Grau per portar a Manorca I sou”. (f. 61).

“Item reebí d'en Johan Lorenç de València per dret de treta de deeset roves de candelas de sèu que trasch de la plaia del dit Grau per portar a Manorca VIII sous, VI diners”.

“Item reebí d'en Johan Lorenç de València per dret de treta de XXI doblera de pi, quatre cófrens, XXVIII cofrets e V roves de fil de cànem que trasch de la plaia del dit Grau per portar a Manorca XXVI sous, X diners”. (f. 62).

“Item reebí d'en Ffrancesch Alboyns de Manorca per dret de treta de quatre quintars e deu lliures de candelas de sèu que trasch de la plaia del dit Grau per portar a Manorca VIII sous, I diner”.

“Item reebí d'en Johan Ferrer de Manorca per dret de treta de dues doblers de pi que trasch de la plaia del dit Grau per portar a Manorca II sous”. (f. 62 v.).

Mestre Racional n.º 26, any 1408-09. No hi ha cap exportació a Menorca.

Batlia n.º 243, any 1404, “Coses vedades de mar”.

El lloctinent del batle general de València notifica al guarda de mar que deixi entrar en la barca de Bonanat Vilar, Guillem Busquet de Menorca un arquibanc, una serra que pesa 3 lliures i una llança per portar a Menorca. (f. 3).

Altra notificació al guarda del Grau perquè deixi treure en el lleny de Bartomeu Vilar dues roves de fil de cànem per portar a Menorca. (f. 18 v.).

Batlia n.º 245, any 1405, i Batlia 247, any 1410, no hi trobam cap nota de Menorca.

APÈNDIX

Els pergamins de la Catedral de València.

Segons el "Inventario de los pergaminos del Archivo Catedral de Valencia" elaborat per Elías Olmos (València 1961), hi ha un sol pergami referent a Menorca. Ho he comprovat personalment i es tracta d'un error: allà on diu *Maioricarum* hom va llegir *Minoricarum*. El resum del document és aquest: 1278, 11 gener.—Bonifaci Cirlo, genovès, ven a Guillem Oller de Mallorca 560 esportes de figues de Dénia i 630 cafissos de panses per preu de 6 sous i mig reials de València el cafís de figues i 7 sous cada quintar de panses. (ACV perg. n.º 1.111).

Alguns altres pergamins referents al Regne de Mallorca són aquests: 1359, 25 juny.—Guillem Julià, ciutadà de Mallorca, escrivà de la coca de Bartomeu de Vilafranca, reconeix que Bernat Nola, de manament de Gilabert de Centelles, lloctinent i reformador del Regne de Mallorca, Simó de Vilanova i Obert Dameto, ciutadans, prohoms elegits per dit lloctinent, ha entregat 45 quintars de bescuit per dita coca armada contra el rei de Castella. (perg. n.º 2.532). D'altra banda, dia 2 de juliol. Berenguer Sabatella, ciutadà de Mallorca, escrivà de la coca de Bernat Sabet, reconeixia haver rebut 58 quintars de bescuit, també per l'armada contra el rei de Castella. (perg. n.º 2.523).

1318, 25 setembre.—Ferran Peris de Muntor i Francesc Serra, ciutadà de Mallorca, liquiden la societat feta sobre mercaderies adquirides a Togo, terra de Barbaria. Dit Ferran ha rebut 387 boquines (pells de cabra o de boc), 87 pells de bou i 17 de vedell, venudes a Mallorca. (perg. n.º 1.865).

1256, 9 setembre.—Testament de Ferran Garcés de Roda, cavaller, senyor de Sot i Xera. Tota l'obra pia i altres deixes són referents a València. Deixa 120 sous a Joanet captiu en poder de Reonard de Malbosch, ciutadà de Mallorca, per a la seva redempció. Fou fet en el palau reial de l'Almudaina de Mallorca i foren testimonis: fra Gregori i fra Ramon Solzet de la casa dels Predicadors, Guillem Vidal de Besalú, mestre Vicenç físic, Pere Sanxis, Pere Alemany, Llop Arcés i Bartomeu Torres. Fet pel notari Arnau de Luzano en nom de Bernat de Luzano, escrivà reial. (lligall 15: 1).